

ЁШЛАР ФАОЛИЯТИДА ТИНЧЛИК МАДАНИЯТИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

Абдумаликов Илимжон Абдухамжонович

Андижон Давлат Университети
Миллий ғоя, маънавият асослари ва ҳуқуқ
таълими кафедраси, катта ўқитувчи.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7710450>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 28- fevral 2023 yil
Ma'qullandi: 05-mart 2023 yil
Nashr qilindi: 09-mart 2023 yil

KEY WORDS

ёш авлод, ёшлар тарбияси,
маънавий-ахлоқий тарбия,
инсонни тарбиялаш,
маънавий бойлиги.

ABSTRACT

Мустақил давлатимиз таянчи бўлган жамият аъзоларини, яъни ёш авлодни тарбиялаш бугунги жамият олдида турган энг муҳим вазифадир. Ҳеч бир чуқур билим инсоний ахлоқий қадриятларнинг ўрнини боса олмаслигини ҳаётнинг ўзи исботлаб турибди. Болалар ва ёшлар тарбиясининг келажаги уларни ахлоқий ва маънавий ҳақиқий инсонлар етиб шакллантиришдан иборат. Шундагина у комил инсонга айланади.

Тарбиянинг асосий вазифаси - болаларнинг ўзаро муносабатларини ривожлантириш, тенгдошлари, оила аъзолари билан мулоқот қилиш, бошқа одамларни тушуниш ва қабул қилиш, ёши ва миллатидан қатъи назар, ҳар бир шахснинг ўзига хослигини тушуниш, ўз-ўзини ва ўзини танқид қилиш қобилиятини ривожлантиришдир. Вазиятни, қилмишининг ҳисобини тушуниб, меҳнати натижасига баҳо бера олса, келажаги юксак бўлиши шубҳасиз. Бугунги кун боласи ўқитувчи берган билимларни ўзлаштирибгина қолмай, балки уни фаол, мақсадли, зукко, истеъдодли ҳаракатлари билан боғлай олади.

Маънавий-ахлоқий тарбиянинг асосий мақсади болани еъзозлаш, уни руҳ эгаси, Яратганнинг буюк қудрати – ҳаёт соҳиби эканлигини билиш, агар у дунё бирлигини онгли равишда англаб, унга итоат эца, болани улуғлашдан иборатдир. Бола жамиятда миллий тарбияланиши керак. Яъни, миллий қадриятлар инсонни тарбиялашда асосий воситадир. Шу боис аجدодларимиз: “Фарзандни ўз тарбиянг билан ўстирма, ўз миллатингни ўзинг тарбияла”, – деганларидагина унинг келажаги юксак бўлади. Инсоният минг йиллар давомида яратиб келмоқда, доимо ўзгариб, ривожланиб боровчи онгли ҳаёт давом этмоқда. Таълим фақат инсониятга тегишли бўлган ҳаёт тараққиётининг боғбонидир. Тарбия кекса авлоднинг энг яхши тажрибаси, келажак авлод муваффақияти, ибрат намунаси, анъанаси, маънавий бойлиги, миллий маданияти эса ўзбек халқининг кўп асрлар давомида отадан ўғилга ўтиб келаётган ўлмас меросидир. Жамиятимиздаги айрим салбий ҳолатлар: тил, дин, васваса ва алдов, қотиллик ва ўғирлик, адолацизлик ва шафқацизлик, гиёҳвандлик каби иллатларнинг олдини олиш йўлини излаш зарур. Бунинг самарали йўли миллий маданият асосидаги истиқболли миллий тарбияни шакллантириш зарур. Авлодлар тарбияси келажак

таянчидир. Бугунги кунда мактаб ўқувчиларининг турли тартибсизликларининг олдини олиш, катта ва кичик ўртасида ўзаро ҳурмат, ака-ука ва опа-сингиллар аҳиллигини шакллантиришда оталарнинг таъсири бузилиб, катталарнинг ман қилмаслиги уларнинг тарбиясига болта уришдир. Таҳлил қилишимга кўра, авваллари оталар ўғиллари билан юрт бўйлаб саёҳат қилишган. Асосий вазифа болага бошқа оиланинг буюк ишларини кўрсатиш бўлган эди. Ва энди нима?! Оталар эмас... Оналар гапирган пайтлар бўлган. Халқимиз келажаги фарзанд тарбиясида эканлигини баъзи оналар биладими?! Тарихдан маълумки, инсон қанчалик бахтли бўлса, тарбияси ҳам шунчалик юксак бўлади. Таълим – халқнинг асрлар давомида тўпланган ва сараланган энг яхши тарбия ва фазилатларини ёш авлодга ўзлаштириш, дунёқарашини, ҳаётга қарашини ва шунга мос хулқ-атвори шакллантиришдир. Тарбиянинг энг муҳим шаклларида бири бу, энг аввало, ўз халқига, Ватанга муҳаббатдир. Фарзанд тарбияси - бу буюк санъат. Ҳар бир бола алоҳида ёндашувга муҳтож. Кимгадир маслаҳат бериш кифоя, кимдир ақлдан озган, сиз ўзингизни тутишнинг бошқа усулини топишингиз керак. Боланинг юраги кичик рақамли қути бўлиб, калитни топсангизгина очилади. Ўқитувчилар доимо қўлларида бу калит бўлиши керак. Бир сўз билан айтганда, бутун умрини шу хизматга бағишлаган, ўз педагогик маҳоратини, барча фазилатларини бермоқчи бўлган инсонни ҳақиқий устоз дейиш мумкин. Айтмоқчиманки, улар келажада эзгулик нурини сочадиган зотлардир. Яхши инсонни фақат яхши ўқитувчи тарбиялайди. Шундагина ёшларнинг келажаги порлоқ бўлади. Ҳар қандай давлатнинг ҳаракатлантирувчи кучи, жамиятнинг ҳаракатлантирувчи кучи ёшлардир. Ёшлар янгиликка, ўзгаришга ва ҳаракатга мойил. Марказий Осиё мамлакатлари тарихига назар ташлайдиган бўлсак, ёшлар ва уларнинг ҳаракатлари давлат тараққиётига катта туртки бўлган. Фаол ёшлар жамиятни ларзага солган фожиаи воқеалар ичида эди. Бугунги кунда ҳам ёшлар мамлакатимиз ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-маданий ҳаётида фаол иштирок этмоқда. Давлат ўзининг ижтимоий сиёсатида мувофиқ ёшларни таълим-тарбия олиш, уй-жой билан таъминлаш, бандлигини таъминлаш бўйича зарур дастурларни қабул қилди. Бироқ ёшлар ўртасида жиноятчилик, гиёҳвандлик, бегоналашув, ташқи миграция, ажримлар каби муаммолар мавжуд. Шу боис глобаллашув шароитида давлатимиз томонидан ёшлар тарбиясига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Интернетнинг пайдо бўлиши билан ахборот маконининг чегаралари бузилиб, исталган янгиликни дунёнинг бир чеккасидан бошқасига тўсиқларсиз эълон қилиш, етказиш имкониятлари кенгайди. Янги технологияларнинг пайдо бўлиши, янги иқтисодий зоналарнинг яратилиши ва ишлаб чиқарувчи кучларнинг ўзгариши билан дунё янги интеграция босқичига кирди. Яъни, барча ижтимоий ҳодисалар бир-бирига чуқур боғланган ва ғалаба қозонишда давом этмоқда. Ёшлар инновациялар, технология, таълим ва санъатни биринчи бўлиб ўзлаштираётгани, ҳаётга, моддий ва маънавий қадриятларга, тарих ва анъаналарга қарашлари жамиятдаги мулоқот жараёнлари ўзгармоқда. Кўпинча моддий эҳтиёжлар маънавий нарсалардан устун туриши айтилади. Ёшлар фаол, дунёқараши, тажрибаси кам бўлса-да, иши унумли, ҳар қандай жараёнда ҳақиқий қизиқиш билан иштирок этади. Кўпгина ёшларнинг чет тилларини ўрганиши мулоқотдаги тўсиқларни йўқ қилади ва уларга ҳар қандай мамлакатдаги ёшлар билан боғланиш имконини беради. Глобаллашув ёшларга,

уларнинг замонавий ҳаётга мослашишига ва пировардида ижтимоийлашувига таъсир кўрсатмоқда. Глобаллашув шароитида ҳар бир давлатнинг ўзгариши ва ривожланиши янги кучлар, янги ғоялар, эзгу қадриятларни шакллантиришни талаб қилади. Буларнинг барчасига ёш авлодни тўғри тарбиялаш орқали эришиш мумкин. Зеро, глобаллашувнинг салбий томонлари ёшларни жар ёқасига олиб бориши мумкин. Бугунги кунда тарбия жараёни ёшлар онгига нафақат яхши фазилатларни сингдириш, балки уларни даврнинг салбий таъсиридан асрашга ҳам қаратилган. Глобаллашув жараёнида вақт ўтиши ёш авлодни қийин танловлар қилишга ундамоқда. Ҳукмрон бўлган “оммавий маданият” индивидуал ахлоқий-маънавий тамойилларни ювиб юборди, ахлоқий тамойиллар ёшларни маънавий тарбиялашда энди йўл-йўриқ бўла олмайди. Ҳар бир давлатнинг миллий маданиятини мустаҳкамлаш, маҳаллий анъаналарни асраб-авайлаш, глобаллашувнинг салбий оқибатларини бартараф этиш кўплаб мамлакатлар ички сиёсатининг устувор йўналишларидандир. Глобал муаммоларга жавобан турли маданий анъаналарга эга бўлган халқлар ва этник гуруҳларнинг аҳил ва тинч-тотув яшашини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Мингйиллик Ривожланиш Мақсадларига кўра, ёшлар, уларнинг нормал ҳаёти, саломатлиги ва самарали меҳнати асосий масалалардир. Ҳозирги кунда дунё давлатларининг 62 фоизиди (122 та давлат) ёшларга оид миллий сиёсат юритилиб, уни ривожлантириш ва ҳимоя қилиш учун махсус қонун ҳужжатлари қабул қилинган. Бу мамлакатларнинг аксариятида ёшлар сиёсатини амалга оширувчи давлат идоралари мавжуд. Бугун мен дунё аҳолисининг 50% дан ортиғини 30 ёшгача бўлган фуқаролар ташкил қилади. Бу кўрсаткич ҳам жаҳон миқёсида ёшларнинг ўрни ва ёшларга оид сиёсатни амалга оширишнинг мақсадга мувофиқлигини ўзида акс эттиради. Мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб Ўзбекистонда ёшларга оид махсус қонун ва концепциялар қабул қилинди.

Бизнинг фикримизча, қуйидаги принциплардан келиб чиққан ҳолда бу масалани ҳал этиш мумкин: Мулоқот ва уқтириш воситаси сифатида зўравонлик, агрессиядан воз кечиш принципи; Мажбурламаслик принципи, бошқаларга эмас ўзига талабчан бўлиш принципи.

Ноқулай ҳудудларда таълим олиш имкониятлари паст, чекланган чет елликлар учун кўнгилочар имкониятлар, баъзи бизнес соҳаларида зарарли иш шароитлари ва бошқалар. бу ҳаракатлар одамларнинг ҳуқуқлардан фойдаланишига бевосита таъсир кўрсатадиган таркибий ва маданий зўравонлик. Аммо зўравонликнинг бу шакллари камдан-кам учрайди инсон ҳуқуқлари бузилиши деб тан олинган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абдумаликов, И. (2023). ФАРЗАНД ТАРБИЯСИДА ОТА-ОНАНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ. Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 2(3), 71–74. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdif/article/view/10973>
2. Ilimjon Abdukhamjonovich Abdumalikov. (2023). ETHICS OF PEACE IN THE CONTEXT OF RELATIONSHIPS. European Scholar Journal, 4(2), 72-75. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/3211>
3. Юнусов А.М. Демократизация общества и взаимодействие национального и

общечеловеческого в развитии духовных ценностей: Автореф. дис. ... докт. филос. наук.
– Т., 1995. –46 с.

4. Худойкулов А. Жамият ижтимоий ривожланишида иқтисодий онгнинг роли:
Фалсафа фанлари номзоди дисс. ... автореф – Т., 2005.

INNOVATIVE
ACADEMY